

ความเสมอภาคทางสิทธิมนุษยชนกับสิทธิการได้รับค่าตอบแทน
ของผู้เสียหายในคดีอาญา
Equality of Human Rights and the Rights to receive the compensation
of Criminal Victims

วิชาญ เครือรัตน์

Vichan Kraurat

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 8

Provincial Police Training Center. Region 8

Chanpu8@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการสะท้อนถึงการใช้ความเสมอภาคทางสิทธิมนุษยชนกับสิทธิการได้รับค่าตอบแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จากการวิเคราะห์พบว่า สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา สถานภาพ ทางกาย สุขภาพ รวมทั้งความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ที่เป็นการเลือกปฏิบัติ การขูดเซยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 เป็นการสร้างมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอย่างเหมาะสมและเท่าเทียมกัน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม จึงต้องมุ่งลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และต้องปฏิบัติผูกพันต่อหลักความเสมอภาค เมื่อรัฐได้จ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนแล้วนั้น แต่ยังมีประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถที่จะเข้าถึง ทำให้เป็นประเด็นว่าความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามหลักสิทธิมนุษยชน เกิดความเหลื่อมล้ำ ในลักษณะเป็นการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันทางสิทธิมนุษยชน อย่างเช่นประชาชนที่มีความขัดสนด้านเงินทอง ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ไม่รู้กฎหมาย และสิทธิตามกฎหมาย จึงมักตกเป็นเหยื่อของการถูกเอาเปรียบ หลอกหลวง หรือละเมิดสิทธิ จากคนที่มีสภาพเหนือกว่า ดังนั้นการจะนำไปสู่ความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง จะต้องมีหลักปฏิบัติที่เสริมสร้างให้ผู้ที่เสียเปรียบได้มีโอกาสที่จะได้รับความช่วยเหลือด้วย

คำสำคัญ: ความเสมอภาค, สิทธิมนุษยชน, ผู้เสียหายในคดีอาญา

Abstract

The objectives of the study were to reflect the usage in equality of human rights and the rights to receive the compensation of criminal victims in the duties of government officials. The analysis result found that the human rights are fundamental rights inherent to all human beings, whatever nationality, skin color, sex, age, language, religion, status of body

or health, religious beliefs, and other opinions, but there was discrimination in compensation for damage to the injured and crime victims. According to the Act Compensation for the injured And compensation and expenses to criminal defendants 2001 and the second amendment in 2016, this was to create the measures to protect the rights and freedoms of individuals, and help the injured and crime victims appropriately and equally. Therefore, government officials in Ministry of Justice aim to reduce inequality in society and comply with equality. The government pays for the compensation to the injured who are the right person, but there are some people who cannot reach this condition. So, it's a topic about the differences in the equality according to human principles, for instance, some people who are broken up, lack of educational opportunities, lack of legal knowledge and legal rights, may be a victim of exploitation, deception, or rights violation of others who are in superiority.

Thus, leading to equality entirely must have a principle that supports the disadvantaged to get a chance and receive the assistance.

Keywords : Equality, Human Rights, Criminal Victims

บทนำ

อาชญากรรม (Crime) เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมแทบทุกหนทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบทหรือสังคมเมือง ไม่ว่าจะเป็สังคมขนาดเล็กหรือสังคมขนาดใหญ่ รูปแบบและลักษณะของอาชญากรรมก็จะแตกต่างกันไปตามแต่ละสภาพของสังคม เมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นก็จะส่งผลกระทบต่อประเทศชาติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ชุมชนใดมีปัญหเกี่ยวกับอาชญากรรมประชาชนในชุมชนนั้นก็ จะไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และบุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากอาชญากรรม ได้แก่ เหยื่อของอาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียทางชีวิต สูญเสียทางร่างกาย สูญเสียทางชื่อเสียง สูญเสียทางทรัพย์สินต่างๆ และรวมไปถึงการสูญเสียทางด้านจิตใจ เพื่อเป็นการแก้ไขเยียวยาแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และเป็นการป้องกันอาชญากรรม เพื่อให้สังคมมีความสุข กลไกที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้น นั่นก็คือกลไกในการบังคับใช้กฎหมายในอันที่จะลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายในความผิดทางอาญา ซึ่งกลไกที่ว่านั่นก็คือ “กระบวนการยุติธรรมทางอาญา” (Criminal Justice System) สำหรับกระบวนการยุติธรรมนั้นมีบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หนายความ และองค์กรของรัฐ คือ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ โดยองค์กรของรัฐเหล่านี้มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและเพื่อคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ อีกทั้งคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำความผิดกฎหมาย ประชัชเปี่ยมสมบูรณ์ ให้ความเห็นว่ “คนสำคัญที่สุดในกระบวนการยุติธรรมไม่ใช่ตำรวจ ไม่ใช่อัยการ ไม่ใช่ศาล ไม่ใช่ราชทัณฑ์และไม่ใช่ผู้กระทำความผิดแต่เป็นผู้เสียหายที่ได้รับผลนั้นจากการกระทำ (วีระวุธ ชัยชนะมงคล, 2541) ดังนั้นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญมากกว่าผลประโยชน์ที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะได้รับ โดยก่อนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายซึ่งถูกละเมิดจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นเป็นครั้งแรก

ประเทศไทยได้เน้นหนักในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยละเลยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม (Crime - victim) หรือผู้เสียหายในคดีอาญา (Injured – person)

ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2491 ในฐานะที่เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ โดยประเทศสมาชิกต่างมีเจตจำนง ประการสำคัญว่า การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเงื่อนไขสำคัญ ประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดสันติภาพในประเทศสมาชิก ที่ร่วมองค์กรและสังคมระหว่างประเทศ ดังนั้น ประเทศไทยจึงมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาต่างๆ เช่น กฎบัตรสหประชาชาติ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง, การเมือง, สังคม, เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ตลอดจนกติการะหว่างประเทศที่ว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ เป็นต้น ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญต่อเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น (วันชัย ศรีนวลนัต, 2552) โดยมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญในหลายฉบับด้วยกัน เช่น มาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง” “มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้าง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” “มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” “มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษ ด้วยวิธีการโหดหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้” ด้วยเหตุนี้เองประเทศไทยจึงได้มีการนำหลักการพื้นฐานจากกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลและสนธิสัญญาต่างๆ ที่เป็นสาระสำคัญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลผู้ซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนเองมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายทางอื่น โดยบัญญัติให้ความคุ้มครองเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) เมื่อ พ.ศ.2559 ขึ้นมาเพื่อรองรับคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ และเมื่อมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ก็ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ทำนองเดียวกัน ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 25 วรรคท้ายบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งจะเห็นได้ว่าสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับค่าตอบแทนจากการละเมิดในทางอาญาของผู้อื่นก็ยังคงได้รับการคุ้มครองอยู่เช่นเดิม

ประเทศไทยได้ให้ความคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา ที่ถือว่าเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการยุติธรรมไว้ โดยรัฐธรรมนูญและกฎหมายในระดับรอง โดยเฉพาะสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายจากการกระทำความผิดของผู้อื่นโดยตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดแต่อย่างใด ซึ่งในครั้งแรกนั้นกฎหมายได้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายที่ถูกกระทำในลักษณะความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ แต่ยังมีผู้เสียหายในคดีอาญาที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นที่ไม่ใช่ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ ไม่ได้รับการคุ้มครองในการที่จะได้รับค่าตอบแทน ทั้งที่ตัว

ผู้เสียหายถูกระทำและได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยที่ตนเองก็ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดนั้นแต่อย่างใดเช่นกัน ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่บัญญัติให้ความคุ้มครองในครั้งแรก ซึ่งถือว่าการคุ้มครองดังกล่าวยังไม่เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนที่กำหนดให้บุคคลมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคในการที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย และต่อมาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) เมื่อ พ.ศ.2559 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2559 ได้กำหนดเพิ่มเติมลักษณะความผิดที่ผู้เสียหายในคดีอาญาจะได้รับค่าตอบแทน ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน มาตรา 224 และมาตรา 238 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง มาตรา 309 มาตรา 310 มาตรา 311 มาตรา 312 ทวิ และ มาตรา 313 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มาตรา 336 มาตรา 337 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 มาตรา 340 ทวิ และมาตรา 365 นอกจากนี้ยังกำหนดสาระสำคัญประการหนึ่ง ได้แก่มาตรา 6/1 ในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าว ทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้ และวรรคสามเมื่อได้มีการแจ้งแล้วให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานบันทึกรายละเอียดการแจ้งนั้นไว้ในสำนวนคดีซึ่งตนรับผิดชอบด้วยแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ บรรดาระเบียบหรือประกาศที่ออกตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ที่ใช้บังคับอยู่ก่อน ยังคงบังคับใช้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับบทบัญญัติที่ได้แก้ไขเพิ่มเติม ดังนั้นสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญา พ.ศ.2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) เมื่อ พ.ศ.2559 ถือได้ว่าเป็นการให้ความคุ้มครองตามหลักความเสมอภาคที่เท่าเทียมกัน

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนเห็นว่าสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นสิทธิที่สำคัญที่ประชาชนจะต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เพราะว่าผู้เสียหายเป็นผู้ถูกระทำและได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนเองไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดนั้นแต่อย่างใด จึงมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในการที่จะได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาที่เท่าเทียมเสมอภาคและเป็นธรรม ไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่อสิทธิมนุษยชน

บทความนี้ต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ซึ่งเป็นผู้ที่ประพฤติดี ได้ร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างแนวคิด และสร้างทัศนคติให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งผู้ปฏิบัติบางส่วนที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนหรืออาจมีแนวโน้มที่จะละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้คำนึงถึงหลักกฎหมายและความเสมอภาคตามหลักสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากกว่าสิ่งอื่นใด รวมทั้งการปฏิบัติต่างๆ ที่ถูกต้อง เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติให้เป็นขั้นเป็นตอน โดยนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม สำหรับเนื้อหาการนำเสนอในบทความนี้ ประกอบไปด้วย การอธิบายเกี่ยวกับ นิยามศัพท์ของคำว่า สิทธิมนุษยชน หลักการของสิทธิมนุษยชนสากล การคุ้มครองสิทธิของบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชน สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา สิทธิมนุษยชนของเหยื่อ แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายภายในประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แนวคิดหลักการตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) เมื่อ พ.ศ.2559 ลักษณะความผิดที่ผู้เสียหายในคดีอาญาจะได้รับค่าตอบแทน ค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายในคดีอาญาจะได้รับ และบทสรุป/ข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

นิยามศัพท์

สิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิที่มีตามธรรมชาติ ซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด โดยมีความเป็นสากลและมีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือกติกา อนุสัญญา ข้อตกลงต่างๆ ระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ที่ทั่วโลกให้การยอมรับ ส่วนความหมายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 นั้น สิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล บรรดาที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย หรือตามหนังสือสัญญา ที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม และศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชญาวิทยาและกระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเรื่องศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า

มาตรา 4 “ศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง”

มาตรา 27 “ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้”

มาตรา 28 “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้”

สรุปว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ที่มีศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา สถานภาพทางกาย สุขภาพ รวมทั้งความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ โดยไม่ขึ้นอยู่กับขอบเขตของกฎหมาย หรือกฎระเบียบข้อบังคับใดๆ ที่เป็นการเลือกปฏิบัติ

สำหรับบทความนี้ได้ให้ความหมายคำว่า ความเสมอภาคทางสิทธิมนุษยชน หมายถึง การปฏิบัติที่เท่าเทียมกันทางสิทธิมนุษยชน ไม่มีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน และศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการกระทำหรือปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักของกฎหมาย และข้อเท็จจริง ปฏิบัติตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และหรือช่วยเหลือสงเคราะห์กับจำเลยหรือผู้ต้องหา ด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เป็นต้น

หลักการของสิทธิมนุษยชนสากล

หลักการของสิทธิมนุษยชนสากล (The Human Rights Principles) ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีประจำตัว มีคุณค่าของคน ในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์ คุณค่าของมนุษย์แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม (แตกต่างกัน) กับในฐานะความเป็นมนุษย์ (เท่าเทียมกัน) การกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกันนำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เป็นสากลและไม่สามารถถ้อยโอนกันได้ ไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมี

ความสำคัญว่าอีกสิทธิหนึ่ง มีความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ ในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคนจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนย่อมสามารถมีส่วนร่วมในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิต่างๆ ได้ รัฐต้องดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการสากล และประชาชนต้องสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย เป็นไปตามหลักกฎหมายและมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม และศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชญาวิทยา และกระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552)

การคุ้มครองสิทธิของบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชน

การคุ้มครองสิทธิของบุคคลพัฒนาจากความคิดที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิบางอย่างประจำอยู่กับตัว ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธินี้ขึ้นอยู่กับอำนาจของฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบ้านเมือง และฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบ้านเมืองจะต้องเคารพในสิทธิดังกล่าว หรือทำให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของสิทธิได้รับการคุ้มครอง สิทธิของบุคคลได้รับการพัฒนาในการให้ความคุ้มครองอย่างรวดเร็วหลังจากที่มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ เมื่อนานาประเทศได้ร่วมกันรับรองที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลในด้านต่างๆ จนทำให้ปัจจุบันบุคคลได้รับการคุ้มครองสิทธิด้านต่างๆ ที่เรียกว่า สิทธิมนุษยชน ทั้งในรูปของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ให้ความหมายของผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ แยกผู้เสียหายได้ 2 ประเภท คือ ผู้เสียหายที่แท้จริง และผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่แท้จริง ในส่วนผู้เสียหายที่แท้จริงจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ (1) มีความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งเกิดขึ้น (2) ผู้นั้นเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากความผิดฐานนั้น และ (3) ผู้นั้นเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ได้แก่ ผู้ได้รับความเสียหายนั้นจะต้องเป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย ซึ่งศาลมีแนววินิจฉัยว่า “บุคคลนั้นจะต้องไม่เป็นผู้มีส่วนในการกระทำความผิดหรือไม่เป็นผู้ยินยอมให้มีการกระทำความผิดต่อตน หรือการกระทำความผิดนั้นจะต้องมิได้มีมูลมาจากการที่ตนเองมีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” (ณรงค์ ใจหาญ, 2552)

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) เมื่อ พ.ศ.2559 ได้ให้ความหมายของผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น

ในบทความนี้ ผู้เขียนได้กำหนดความหมายของผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลธรรมดาที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งของบุคคลอื่น ตามประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ภาคความผิด โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และเพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) เมื่อ พ.ศ.2559 ให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์

สิทธิมนุษยชนของเหยื่อ

สิทธิมนุษยชนของเหยื่อ (Siegel, Larry. 2000) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้เสียหายหรือเหยื่อ คือผู้ที่ได้รับผลร้ายหรือผลกระทบจากการกระทำผิดนั้นโดยตรง ทั้งผลกระทบทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจและด้านสังคม นอกจากนั้นผู้เสียหายยังหมายรวมถึง บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ผู้เสียหายจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนได้รับการคุ้มครองป้องกันและปราบปรามจากการกระทำ โดยมีขอบซึ่งเป็นการกระทำที่แสวงหาผลประโยชน์จากการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การเอาคนลงเป็นทาส การนำคนมาขอตาน การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การบังคับด้วยวิธีอื่นเพื่อการค้า หรือการอื่นใดที่คล้ายคลึงกัน อันเป็นการขูดรีดบุคคล ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

ผู้ตกเป็นเหยื่อ จะต้องได้รับการปฏิบัติช่วยเหลือในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างรวดเร็ว ยุติธรรม ปลอดภัย เจ้าหน้าที่รัฐต้องแจ้งให้เหยื่อทราบถึงสิทธิและบทบาทในเรื่องของคดี รวมถึงให้การช่วยเหลือสนับสนุนทางด้านกฎหมาย ด้านการแพทย์ ด้านวัตถุ ด้านจิตวิทยา และด้านสังคม หากเหยื่อต้องการ

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ผู้ที่กระทำความผิดย่อมจะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนด การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยรัฐ ถือได้ว่าเป็นการเยียวยาให้ผู้เสียหายในคดีอาญาวิธีหนึ่ง

เจอร์มี เบนธัม นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงได้ให้ความหมาย ของ “อาชญากรรม (Crime)” ไว้ว่า อาชญากรรมเป็นการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา โดยมีกฎหมายห้ามไว้ซึ่งมีผลร้ายมากกว่าผลดี ในมุมมองของนักอาชญาวิทยา ให้ความสำคัญของ “อาชญากรรม” โดยมุ่งเน้นไปที่ความร้ายแรงของการกระทำ และเป็นอันตรายต่อสังคมมากกว่า (ผจงจิตต์ อธิคมนันท์, 2525)

ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยให้ความหมายของคำว่า ผู้เสียหายไว้ในมาตรา 2 (4) หมายถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6 ดังนั้น ผู้เสียหายในคดีอาญาอาจแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ ผู้เสียหายโดยตรง ต้องมีการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งทางอาญาเกิดขึ้น บุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้น และบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย (อัญชลี ฉายสุวรรณ, 2534)

ความหมายของเหยื่อใน Black law Dictionary หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจาก อาชญากรรม การกระทำละเมิด หรือการกระทำผิดอื่นๆ (Henry Campbell, 1979)

ความหมายของ เหยื่ออาชญากรรม (Crime victim) ศาสตราจารย์ ดร.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2535) กล่าวว่า คำว่า เหยื่ออาชญากรรม จัดเป็นศัพท์ ในทางอาชญาวิทยา ซึ่งหมายความถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่ได้รับความเสียหายในด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สินจากการประกอบอาชญากรรมตามความหมายนี้ คำว่า เหยื่ออาชญากรรม จึงครอบคลุมถึงคำว่า ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ หรือนิติบุคคลอื่นที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยที่อาจไม่ใช่ผู้เสียหายตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ด้วย

ผู้เสียหายในคดีอาญา มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมเพราะเป็นบุคคลที่จะยืนยันการกระทำผิดของผู้ต้องหาและยังเป็นผู้ถูกกระทำที่น่าเห็นใจ เนื่องจากต้องสูญเสียไม่ว่าทางร่างกาย ทรัพย์สินหรือสิทธิ

เสรีภาพจากการกระทำของผู้ต้องหา การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจึงเป็นหน้าที่ของรัฐซึ่งต้องคุ้มครองให้ความปลอดภัยและเยียวยาแก้ไขความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

สาเหตุที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญานั้นมีแนวคิดสนับสนุน 2 ประการ

1. รัฐมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม ดังนั้นจึงสมควรรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเสียหายแก่ผู้เสียหาย ทั้งนี้เพราะว่ารัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่พลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้
2. เป็นการขยายบริการสังคมทางด้านรัฐสวัสดิการ ด้วยความคิดที่ว่ารัฐสมควรให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมซึ่งได้รับความเสียหายอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, 2544)

สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาจากรัฐนี้ เป็นการสะท้อนถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์ระหว่างบุคคลในสังคมเดียวกันและแนวความคิดเกี่ยวกับภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ดังนั้น เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคมกระทบต่อบุคคล ย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐมีความบกพร่องในหน้าที่ จึงจะต้องมีการเยียวยาแก่บุคคลผู้ถูกกระทำนั้น (มานิตย์ จุมปา, 2546) ระบบการที่รัฐเข้ามาชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญานี้ได้ใช้อยู่ในหลายประเทศ เช่น สวิตเซอร์แลนด์ อังกฤษ และบางมลรัฐในสหรัฐอเมริกา สำหรับประเทศไทยนั้นได้มีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 ได้ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับค่าตอบแทนตามหลักกฎหมายภายในประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 บัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ในมาตรา 40 (5) ว่า “ผู้เสียหายผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้ให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะได้รับค่าตอบแทนจากรัฐไว้ในมาตรา 25 วรรคท้าย

แนวคิดและหลักการตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 เป็นกฎหมายที่ออกมารองรับให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองไว้ ในกรณีนี้ผู้เขียนจะกล่าวเฉพาะส่วนที่คุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะได้รับค่าตอบแทน ดังสาระสำคัญต่อไปนี้

ผู้เสียหาย หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น

จำเลย หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดทางอาญา

ค่าตอบแทน หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับเพื่อตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

ค่าทดแทน หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับเนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏว่าคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้นฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

การเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิ หรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้ตามกฎหมายอื่น

ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย แล้วแต่กรณี ให้สิทธิของผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตายในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือจำเลยนั้นตามระเบียบที่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญากำหนด และในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทน และเมื่อมีการแจ้งแล้ว ให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานบันทึกรายละเอียดการแจ้งนั้นไว้ในสำนวนคดีซึ่งตนรับผิดชอบด้วยแล้วแต่กรณี สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนของผู้เสียหาย ถือเป็น การให้ความคุ้มครองตามหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา” ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนกรมการปกครอง ผู้แทนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ผู้แทนกรมพระธรรมนูญ ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสภานายความ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่เกินห้าคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของรัฐมนตรี ซึ่งในจำนวนนี้ต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแพทย์ ด้านสังคมสงเคราะห์ และด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน เป็นกรรมการ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นเลขานุการ และให้ประธานกรรมการแต่งตั้งข้าราชการในสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เป็นผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกินสองคน มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาอนุมัติค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้

ลักษณะความผิดที่ผู้เสียหายในคดีอาญาจะได้รับค่าตอบแทน

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 มาตรา 17 ระบุว่าความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหาย อันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ต้องเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 ดังต่อไปนี้

ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน มาตรา 224 และ มาตรา 238

ลักษณะที่ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึง มาตรา 287

ลักษณะที่ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

หมวดที่ 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึง มาตรา 294

หมวดที่ 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295 ถึง มาตรา 300

หมวดที่ 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 ถึง มาตรา 305

หมวดที่ 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา มาตรา 306 ถึง มาตรา 308

ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง

หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309 มาตรา 310 มาตรา 311 มาตรา 312 ทวิ และ

มาตรา 313

ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์

หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และชิงทรัพย์ มาตรา 336

หมวด 2 ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ มาตรา 337 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 และ มาตรา 340 ทวิ

หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก มาตรา 365

ให้พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิผู้เสียหายหรือทายาท ทราบว่ามีสิทธิได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายในคดีอาญาจะได้รับ

ค่าตอบแทนกรณีผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ให้คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ฉบับที่ 2 พ.ศ.2559

“ข้อ 3 ให้คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

- (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท
- (2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท
- (3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ ให้จ่ายในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในท้องที่จังหวัดที่ประกอบการทำงาน ณ วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้เป็น ระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ
- (4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวน ที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท ค่าตอบแทนตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตรารวันละไม่เกินหนึ่งพันบาท”
- (5) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสี่หมื่นบาท
- (6) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี
- (7) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี
- (8) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ให้จ่ายในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ในท้องที่จังหวัดที่ประกอบการทำงาน ณ วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ
- (9) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี
 - (ก) ค่าทนายความ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินอัตราที่กำหนดในตารางท้ายกฎกระทรวงนี้
 - (ข) ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในการดำเนินคดี ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหาร ในอัตรารวันละไม่เกินหนึ่งพันบาท”

การให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการที่จะได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับ

ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) เมื่อ พ.ศ.2559 ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติให้ความคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะได้รับค่าตอบแทนจากรัฐโดยกฎหมายฉบับดังกล่าวได้ให้ความคุ้มครองผู้เสียหายที่จะได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งได้รับความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น การให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการที่จะได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาตามลักษณะความผิดดังกล่าวข้างต้น ถือว่าเป็นการให้คุ้มครองที่เสมอภาคเท่าเทียมโดยกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติผู้ที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในการที่จะได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาที่สำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติตามต่อผู้เสียหายโดยยึดถือหลักกฎหมายโดยเคร่งครัด เคารพในหลักสิทธิมนุษยชน ปฏิบัติต่อบุคคลด้วยความเสมอภาค

บทสรุป/ข้อเสนอแนะ

การชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 มีแนวคิดที่มาจากปัญหาความรุนแรงของอาชญากรรมซึ่งผู้ที่ตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมยังมิได้รับการเยียวยาความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินเท่าที่ควร ที่ผ่านมาระบบการทบทวนระบบปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีแนวโน้มในการสร้างมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดอาญาเป็นสำคัญ โดยรัฐมีมาตรการทางกฎหมาย ทางบริหาร และทางสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอย่างเหมาะสมและเท่าเทียมกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิด และต่อมารัฐประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559

อย่างไรก็ดีบทสรุปและข้อเสนอแนะ จากการศึกษาของผู้เขียนในเรื่องดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงขอสรุปและข้อเสนอแนะ บางประการเพื่อประโยชน์ต่อการนำไปสู่การปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า การนำเอาหลักความเสมอภาคมาใช้กับระบบค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ควบคุมหลักความเสมอภาค ในระบบกฎหมายเพื่อมุ่งลดความเหลื่อมล้ำของสังคม เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติต้องยึดหลักความเสมอภาค เมื่อรัฐได้จ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนแล้ว แต่ประชาชนบางกลุ่มยังไม่สามารถที่จะเข้าถึงเรื่องนี้ ทำให้เป็นประเด็นว่าความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามหลักสิทธิมนุษยชน มีความเหลื่อมล้ำเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นพฤติกรรมในลักษณะเป็นการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันทางสิทธิมนุษยชน ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการกระทำหรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ยึดหลักของกฎหมายและข้อเท็จจริง ไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังมีความเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ประพฤติดี พยายามที่จะทุ่มเทในการทำงานเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ประชาชน มีใจรักในงานปฏิบัติอยู่ ที่ต้องการรับใช้ประชาชนและอำนวยความสะดวกให้แก่สังคม เพื่อให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุขสงบ เรียบร้อย แต่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐบางส่วนที่ใช้อำนาจในทางมิชอบ กระทบบสิทธิมนุษยชนของประชาชน การเสริมสร้างความเสมอภาคตามหลักสิทธิมนุษยชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะกระบวนการต่างๆ ตามสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ที่มีลักษณะที่เป็นแบบแผน ชับซ้อน เป็นทางการ ต้องใช้ความรู้ด้านกฎหมาย และมีค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ในมุมมองของผู้ที่อยู่ในฐานะลำบากทางการเงินด้วยแล้ว ถือว่าเป็นอุปสรรคในการเข้าถึง ด้วยเหตุของความขัดสนเงินทอง จึงไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ไม่รู้กฎหมาย และสิทธิตามกฎหมาย จึงมักตกเป็นเหยื่อของการถูกเอาเปรียบ หลอกลวง หรือละเมิดสิทธิ จากคนที่มีสภาพ

เหนือกว่า ดังนั้นการจะนำไปสู่ความเสมอภาคเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เสริมสร้างให้ผู้ที่ด้อยฐานะและเสียเปรียบได้มีโอกาสที่จะได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษ อย่างเช่น การปล่อยตัวชั่วคราวซึ่งพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ดูที่หลักประกัน การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องดำเนินการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การเพิ่มศักยภาพในการต่อสู้คดีของคู่กรณี ที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งในคดีอาญาพนักงานอัยการเป็นโจทก์ แต่จำเลยมีทนายความขอแรง ช่วยเหลือต่อสู้คดี จึงควรมีการช่วยเหลือสงเคราะห์ให้ผู้ต้องหา จำเลย และผู้เสียหายในคดีอาญา รวมทั้งจำเลยที่ศาลพิพากษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นการเฉพาะ หลักปฏิบัติหรือกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ อาจจะเป็นโอกาสในการเข้าถึง เข้าใจ มีความรู้ในสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ตามสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา และความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามหลักสิทธิมนุษยชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. กระทรวงยุติธรรมและศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชญาวิทยาและกระบวนการยุติธรรม (2552). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- ณรงค์ ใจหาญ. (2552). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2535). *เหยื่ออาชญากรรม*. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ผจงจิตต์ อธิคมน์นทะ. (2525). *สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2). (2559) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม133 ตอนที่ 74 ก หน้า 1 (22 สิงหาคม 2559).
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม134 ตอนที่ 123 ก หน้า 2 (12 ธันวาคม 2560).
- มานิตย์ จุมปา. (2546). *คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2550). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก หน้า 4 (24 สิงหาคม 2550).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 8 (6 เมษายน 2560).
- วันชัย ศรีนวลนัต. (2552). *ความสำคัญของสิทธิมนุษยชนกับนักกฎหมาย*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- วีระวุธ ชัยชนะมงคล. (2541). *ระบบการควบคุมการสอบสวนคดีอาญาในทัศนะของพนักงานสอบสวน*. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2544). *ผู้เสียหายในคดีอาญา การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย*. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัญชลี ฉายสุวรรณ. (2534). *การทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ*. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดมศักดิ์ สิทธิพงษ์. (2553). *สิทธิมนุษยชน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- Henry Campbell. (1979). *Black, Black's law Dictionary*. Boston: West Publishing.
- Siegel, Larry. (2000). *Criminology*. Wadsworth.

